

особливостями, виявленими в іншому, залишеному тим самим зубом. При порівняльному дослідженні слідів зубів застосовуються оптичні прилади, переважно бінокулярні стереоскопічні мікроскопи типу МБС. Для вимірювання розмірів слідів зубів і розмірів (у тому числі і глибини) особливостей в слідах може бути використаний подвійний мікроскоп Линника (МІС -11). З його допомогою можна отримати також криву рельєфу дна вдавненого сліду або дна лінійних особливостей в слідах відкусу. Після того, як в слідах будуть виявлені ознаки, які в подальшому піддаються порівняльному дослідженню, їх необхідно сфотографувати. Доцільно, щоб цю роботу виконував експерт, який проводить дослідження, оскільки тільки він знає особливості, які необхідно показати на знімку. Фотографувати сліди зубів, зазвичай, складно, оскільки тепло ламп може розтопити об'єкт зі слідами (масло, маргарин, віск та ін.), а відблиски ускладнюють освітлювання необхідних ознак.

Ідентифікаційні ознаки в слідах надкусу найкраще фотографувати при розсіяному або відбитому світлі. Всі сліди фіксуються обов'язково в одному масштабі. При зйомці необхідний контроль за освітленням особливостей по екрану фотоапарата. Якщо це не робити, то замість ідентифікаційних ознак вийде загальний контур сліду. Особливості в слідах відкусу фотографуються при наскісному освітленні. Найдрібніші борозенки і валики, наявні в слідах, повинні бути висвітлені.

Якщо на дослідження надійшли ділянки шкіри трупа зі слідами зубів, експерт готує об'єкти (якщо це не зробив судовий медик) до роздільного дослідження. Для цього з присланих ділянок шкіри видаляють підшкірну клітковину. Потім, щоб сліди зубів не деформувалися і мали зручний для огляду вигляд, очищену шкіру натягують на відповідних розмірів дерев'яну рамку або циліндр.

Александренко О.В., Кузьмічова-Кисленко Є.В.

НЕТРАДИЦИОННЫЕ СЛУЧАИ РЕШЕНИЯ СЛЕДСТВЕННЫХ СИТУАЦИЙ (КАЗУИСТИКА В СЛЕДСТВЕННОЙ ПРАКТИКЕ)

Возникающие при расследовании следственные ситуации иногда требуют проницательности и нестандартного мышления. Такие ситуации в криминалистической литературе называют «казуистикой». Под ней имеют в виду что-то редкое, необычное, атипичное, что требует нестандартных подходов к поиску решений. В судебно-медицинской практике казуистика не является исключением. Подобные случаи встречаются в работе судебных медиков, становятся предметом обсуждения на конференциях, анализируются, описываются в специальной литературе [1-2].

Подобные случаи нетипичных решений следователями определенных ситуаций во время расследования в следственной практике также имеются. Однако, в отличие от судебной медицины, они не становятся предметом особого внимания, изучения и анализа. За исключением отдельных работ, данная тема практически не разработана, отсутствуют сообщения, обобщения и публикации о таких случаях, они не становятся предметом изучения и

обсуждения со следователями [3-4]. Подобное положение, на наш взгляд, не способствует повышению тактического мастерства следователей и требует принятия соответствующих мер к изменению сложившейся ситуации.

Справедливо отмечается, что отдельные преступления остаются нераскрытыми только потому, что некоторые следователи при построении и проверке версий придерживаются стандартных схем, стараются представить как, исходя из здравого смысла, должен был бы поступить в данной ситуации преступник. На это их, в частности, ориентируют и методические пособия. «Выдвигая те или иные предположения и при этом абстрактно рассуждая, «что здесь могло произойти», некоторые следователи совершенно не заботятся о том, логичны ли предполагаемые ими действия, наблюдается ли логика фактов в предполагаемом развитии событий. Они забывают существенную разницу между тем, как человек может поступить «вообще говоря», то есть абстрактно, и тем, как поступил бы определенный человек в конкретной обстановке в данных условиях, имея ту или иную цель». Эта правильная в целом рекомендация приемлема, когда известен преступник и достаточно хорошо изучен склад его мышления. Если же подозреваемого нет, следователи нередко исходят из принципа – а как поступил бы я в данной ситуации – и иногда допускают серьезные просчеты и ошибки. Безусловно, определенная типичность в совершении каждой категории преступлений имеется. Однако, нужно помнить, что в жизни люди нередко совершают нелогичные поступки, а мотивы их действий могут быть необычными [5, с. 101-102].

В другом случае воры проникли в буфет, сорвав запоры на входной двери. Из буфета похитили свыше 20 бутылок водки и некоторые другие продукты. Пол буфета был залит спиртными напитками. Осмотр запоров позволил сделать предположение о значительной физической силе преступника. Следователь предположил, что это сделал опытный преступник, чтобы воспрепятствовать служебно-розыскной собаке взять след. Как позже было установлено, кражу совершили три подростка, которые вылили водку на пол, а пустые бутылки похитили и сдали в приемный пункт. Запор на двери буфета они сорвали, продев в него лом и повиснув на нем.

В некоторых случаях для правильной оценки события происшествия от следователя требуется эрудиция и сообразительность. Могут оказаться полезными даже сведения о повадках животных и птиц, примером чему служит следующий случай из практики. В одном из небольших магазинов при производстве ревизии установили недостачу. Директора магазина свидетели характеризовали как исключительно честного человека. Попытки следователя установить причину недостачи успеха не имели. Вскоре в магазине начался ремонт. При замене полов рабочие обнаружили большое крысиное гнездо, строительным материалом для которого послужили денежные купюры, которые также были для грызунов одним из лакомств.

Английские криминалисты долго решали загадку происхождения колотых ран, появлявшихся у младенца во время сна. Позже, с большим трудом одному из полицейских удалось поймать необычно агрессивную

сороку, проникавшую в дома через окна, форточки и открытые двери. Заметив ребенка, птица набрасывалась на него и клевала в голову, руки.

В одном из районов без вести пропал егерь. Возникла версия о его убийстве, однако, труп найти не удалось. Зная о том, что коровы активно реагируют на запах крови, участковый уполномоченный попросил пастухов как можно чаще менять пастбища и при этом следить за поведением животных. Однажды коровы столпились около кучи сосновых веток и подняли рев. Под ветками оказался труп егеря.

В загородной лесополосе нашли труп женщины и все подозрения падали на её мужа. Стопроцентных доказательств его вины не было, хотя в багажнике автомашины мужчины обнаружили листья растений, похожие на те, что растут в местности, где обнаружили тело. В то время в мире ещё не могли проводить исследования по ДНК растений, и эксперты решили законсервировать листья до лучших времён. Лет через семь, когда наука шагнула далеко вперёд, расследование возобновили, и тогда экспертам удалось идентифицировать образцы растений. Долгое время остававшийся вне подозрения убийца был осужден.

Приведенные случаи являются достаточно редкими, следственной казуистикой. Но они встречаются в отечественной и зарубежной практике, и могут повторяться, о них нужно знать и использовать эти сведения. Поэтому, с целью повышения эффективности расследования, целесообразно было бы своевременно и регулярно обмениваться подобным опытом, анализировать и обобщать его, и на этой основе готовить практические обзоры и рекомендации для следователей. Давно было предложено ввести указанный раздел в выпусках «Следственной практики», что способствовало бы расширению кругозора следственных и судебных работников [5, с. 101].

В указанные сборники можно было бы включать информацию о нетрадиционных способах решения следственных задач, в том числе связанных с использованием специальных познаний (судебно-медицинских и др.). Последние способны не только дать правильное направление проведению следственных действий, но и иногда бывают единственной возможностью разобраться в событии. Именно наблюдательность и дотошность судебного медика в одном подобном случае позволила установить случай зоофилии, а не жестокого изнасилования, повлекшего смерть потерпевшей от полученных травм [3].

Знание следователей, начальников следственных подразделений, процессуальных руководителей расследованием, прокуроров, следственных судей, судей о подобных случаях поможет не только продвинуться в расследовании, собрать доказательства, но и правильно оценить их, решить вопрос об их допустимости, достоверности и использовании в судебном заседании.

Список використаних джерел

1. Попов В.Л. Судебно-медицинская казуистика. – Л.: Медицина, 1991. – 304 с.
2. Ломачинский А. Вынос мозга. Рассказы судмедэксперта (сборник). –

М.: Астрель, 2012.

3. Бахін В.П., Гончаренко В.Г. Як розкриваються злочини (криміналістика у питаннях та відповідях). – К.: Хрещатик, 1996. – 198 с.

4. Бахин В.П. Мастерство раскрытия преступлений: (обзор следственной практики): пособие/ В.П. Бахин, С.С. Чернявский, В.В. Юсупов. – К., 2014. – 94 с.

5. Розовский Б.Г. Об исключительных случаях в следственной практике / Следственная практика. – Вып. 80. – М.: Юридическая литература, 1968. – С. 101-104.

Андрейчук Є.С., Мендус С.І.

ПОНЯТТЯ СЛІДІВ ЗЛОЧИНУ, ЇХ ВЛАСТИВОСТІ І КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Кожний злочин викликає зміни у навколишньому середовищі. За природою ці зміни матеріальні та ідеальні і є результатом відображення. У криміналістиці вони називаються **слідами злочину**.

Сліди злочинів – це джерела інформації про події минулого. Діяльність щодо виявлення, фіксації, дослідження, оцінки і використання слідів-джерел інформації (фактичних даних) складає суть розслідування.

У науці криміналістиці сліди злочину прийнято розглядати у широкому та вузькому аспектах.

Сліди в широкому розумінні – це всякі зміни в матеріальному середовищі, пов'язані з вчиненням злочином, і є його наслідком. Вони виникають в результаті взаємодії суб'єктів злочину з об'єктами матеріального середовища і найчастіше сконцентровані на місці вчинення злочину. Тверді предмети, які мають стійку зовнішню форму, копіюють останню на слідосприймаючому предметі, що дозволяє ідентифікувати за слідом конкретний об'єкт. Сипучі, рідкі та газоподібні тіла відображають себе через поділ цілого на частини, оскільки вони не мають самостійної фіксованої зовнішньої форми. Таким чином, криміналістична ідентифікація за слідами сипучих, рідких і газоподібних речовин не можлива.

Щодо розгляду слідів у вузькому аспекті, то це – матеріальні джерела, що відображають зовнішню будову і форму контактної частини слідоутворюючого об'єкта. Такі сліди треба називати джерелами трасологічної інформації, чи трасологічними слідами. Це контактні сліди, які утворюються в момент взаємодії за рахунок змін (деформації, формування, зсуву, руйнування) зовнішніх ознак і внутрішніх властивостей слідоутворюючого об'єкта. Отже, слідоутворюючий об'єкт повинен бути більш твердим, ніж слідосприймаючий, а також не бути предметом, який не має власної зовнішньої форми.

Розділ науки криміналістики, що вивчає закономірності утворення і відображення в матеріальних слідах зовнішньої форми і внутрішніх властивостей слідоутворюючого об'єкта називається **трасологією**.

Таким чином, трасологія вивчає тільки ті матеріальні сліди, в котрих